

PROCESY VZNIKU A PROMĚNY BYTOSTI

ŽIVOTNÍ RYTMY A VEKOVÉ STUPNE

Kischnick Rudolf

Až do třetího roku svého života neví o sobě dítě nic. Teprve po tomto časovém bodě začne samo sobě říkat já. Proč to nedělá již dříve? Protože si ještě nevytvořilo základ pro jednání, vycházející z já, z vědomí vlastního subjektu. Tímto základem je teprve tělesnost, v níž je již vyvinuta schopnost myšlení. Ozáří-li pak já toto myšlení, je samo myšlení přivedeno o stupeň výše.

Vědomí já by bylo nemožné bez myšlení. Stejně tak je však nemyslitelné myšlení bez řeči a řeč bez vzpřímeného postoje člověka, bez chůze, bez sebeorientace v prostoru, tedy bez pohybu.

Není možné, aby se dítě učilo dvě věci najednou; buďto se učí chůzi, nebo se učí mluvit. Teoreticky by šlo připustit, že je téměř lhostejné, co se dítě učí napřed. Taková teorie je však klamná. Nejdříve musí dítě svět uchopit rukama a zabývat se jím čistě tělesně, neboť jinak k němu nezaujme žádný vztah. A bez tohoto vztahu by byl mezi dítětem a světem prázdný prostor, který by nemohlo nikdy překlenout.

Teprve tehdy, když dítě uspořádalo ve vztahu ke světu síly své vůle, probouzí se pro své okolí také duševně a učí se mluvit. Zázrak vznikání člověka, počínaje narozením, probíhá v tomto pořadí: Pohyb, řeč, myšlení, uvědomování si já. Tím, že dítě si začne říkat já, je však uzavřen pouze první akt velkého dramatu. Model je hotový, nyní se má já podívat, co s tím dělat dál.

Síly já člověka pečují prvních 7 let o to, aby model do sebe úplně vstřebal svoji dobu. Nejjednodušší a nejpůsobivější je metoda napodobování. Napodobovací pud sjednocuje prostřednictvím oddanosti až do sedmi let všechny síly, dřímající v člověku, k obsáhlé schopnosti. Tato oddanost je bezmezná, je až neuvěřitelná a lze ji pochopit jen když si představíme, že si jí dítě přináší z duchovně-božských světů.

Ve třech letech je model hotov. V sedmi letech vstřebalo dítě do sebe svoji dobu. Zná nejbližší okolí svého rodičovského domu, spoluprožívá roční období a svátky. Krátce řečeno, dítě se spojilo s kulturním a civilizačním životem tak, že se stalo jeho součástí. V sedmi letech je člověk do určité míry otiskem své doby.

Tato doba je dvojitá. Má vnější a vnitřní život. Až do výměny zubů přijímá dítě do sebe život vnější. Po výměně zubů je to ale jiné. Nenapodobuje již tak snadno, ale s věcmi, které právě poznává, vstupuje do vědomého vztahu.

Dítě je do určité míry uváděno k životu pod povrchem a v devíti letech prožívá podruhé něco, co je srovnatelné s uvědoměním si sil já ve třech letech. Dítě zkoumá a pozoruje dospělé a zkouší jejich smýšlení. Od koho se to naučilo? Od nikoho, neboť tuto schopnost si přineslo už narozením. Bylo by ale špatné, kdyby se v něm rozvinula již tehdy. Až teď, v devíti letech, pro to nastala správná doba. V devíti letech vzniká u dítěte nová situace. Něco se v něm probouzí k vlastnímu životu. Ještě je oddáno okolnímu světu, ale tato oddanost již není úplná.

Mísí se do ní něco jiného, něco osobitého. Ony síly, které dříve vázala oddanost, nyní v tomto směru již nepotřebuje a proto se uvolní. Moment osvobození těchto sil je pro dítě velmi významný. V dítěti jásá vědomí: Mám vlastní život a mohu se svobodně rozvíjet podle přirozenosti svých životních sil! Z larvy se stává motýl. Ale stejně tak, jako motýl potřebuje květy, potřebuje dítě zachytitelné body, aby nově získanou schopnost skutečně použilo. Jestliže venku nenalezne nic a nikoho, co by jeho životní síly povzbuzovalo, pak se musí vnitřně zhroudit jako motýl, který by neměl kolem sebe svět květů.

Životní síly podnítíme v dítěti tím, že na jeho vnější život necháme tvůrčím způsobem působit umění. Umění je podmínkou života. Co si může dítě v tomto věku počít s technikou? Technika ho jen omezuje, nudí a přivádí na hloupé myšlenky. Jen to nejlepší je pro něj nyní dost dobré a za to nejlepší považuje to, co pochází z rukou umělce. To probouzí životní síly a dítě rádo následuje dospělého, který je vede a řídí umělecky. Vše ostatní, co poukazuje na jiné smýšlení, musí být odmítnuto. Asi do 14 let má být u dítěte vyvinuto tělo tvořivých sil (éterické tělo). Instinktivně se při tom naučí rozeznávat dobré a zlé: Dobré je to, co je zdravé a přináší radost. Zlé je to druhé, co síly rozptyluje a vede tím až k fyzickému onemocnění.

Práh puberty člověk překračuje s tím, co vytěžil z prvních dvou životních etap. Nyní má poznat, co je vnější svět. Zážitky první etapy pronikají až do morální sféry, a druhé etapy až do sféry životních rytmů. Zážitky třetího "lulobí směřují až do citů a stávají se nyní subjektivními.

Svět citů je neklidný a fluktuující a mladý člověk stojí zpočátku vůči tomuto světu svých vlastních citů často bezradně a bez pomoci. Je si vědom iluze, že je přitahován k nějakému člověku, k nějaké věci, k nějakému přírodnímu jevu nebo ideji. Zcela náhle ho uchvátí. Na druhé straně ho právě tak mnohé odpuzuje.

Určitou závislost na vnějším světě lze pozorovat až do způsobu držení těla. Dochází k určitému vychýlení. Člověk nestojí tak přímo jako dříve, nýbrž zřetelně přepadá dopředu, což platí především pro chlapce. Dívky se naproti tomu poněkud zaklání a mají snahu se zdůrazňovat.

Až do třináctého roku je člověk celistvou bytostí - pak se rozkládá. Já i lověka má nyní těžký úkol, neboť musí vytvořit pořádek mezi různými .ilovými proudy. Jak a jakými prostředky to může dosáhnout? Nejlépe tím, ?c dítěti řekneme: „ V přírodních dějích a v lidské kultuře vládnou také pořádkující síly. Tyto síly se nazývají přírodní zákony a když je člověk zaoděje do myšlenkových forem, nazývají se věda. Vědecké myšlení působí za určitých podmínek na ještě nevyjasněný citový život jako kouzelný proutek.

V šestnácti letech se totiž člověku ukazují hranice vědy. V tomto věku by mladý člověk chtěl pochopit sám sebe a chtěl by poznat zákon, dle kterého v .nlká jeho jsoucnost. Potřebuje poznat ideje, které by uspokojivě vysvětlily |rho vztah k věčnosti.

Tyto ideje však materialisticky orientovaná věda neposkytuje. Podává Duněny místo chleba a odkazuje na hypoteticky pojaté principy jako na p i u příčiny všech životních jevů. S takovým jalovým řešením si nemůže já, které má své kořeny v pravdě, nic počít.

Věda, která neví nic o životě a věří, že za poslední prapříčinu musí vzít nějaký vymyšlený princip, těžce zraňuje duchovní nerv života. Ať se již uměli vykonstruované pracovní hypotézy jmenují jakkoliv, ochromují síly já i lověka a uvádějí je současně do hlubokého spánku. Člověk si je cizí. Zdá .r mu, že vnější svět je řízen libovolným zákonem, který se netýká jeho vnitřního světa. Ale to vše je charakteristické pro třetí setkání člověka se .vým já.

Člověk vytuší: Klíč k porozumění všem dějům a jevům spočívá ve tvé duši a když pronikneš až na její dno, najdeš tam spojení s tím, co se nachází venku.

Čistý obraz lidské duše je klíčem k porozumění světu. Dnešní duše je však velmi vzdálena od onoho praobrazu, který v sobě každý nosí. „Chci tento obraz duše hledat, říká si člověk a hledá ho nejdříve u druhého pohlaví, pak v umění a později v ideách. Síly já jsou mu při tom neviditelnými pomocníky.

Jestliže se mu podaří záhadu člověka, jako projevené tajemství v goethovském smyslu, dostat do citového světa, který stojí sám proti sobě, a tím spojit morální úsilí s touhou po poznání, pak zvládl i tento stupeň.

Když byl mladý člověk ve třech prvních sedmiletích správně veden, může vstoupit do života s jistou životní odvahou. Během této doby byly sice síly já již přítomny, ale odrážely se ještě z toho či onoho životního článku.*

Zážitek já ve třetím roce je vrcholem vlastního tělesného vývoje. Obdobný zážitek v devátém roce znamená střetnutí s éterickým tělem. Přibližně v 16 letech se pak člověk setkává prostřednictvím já s tělem astrálním.

Ve jmenovaných obdobích potřebují síly já ještě vnější prostředek, od něhož jsou odvislé. Od 21. roku je to jiné. Já se již dále neprožívá v tom, co dala člověku příroda, ale v tom, co si člověk vytvořil sám. Část citové oblasti byla neutralizována a vytvořil se prostor bez bouří a srážek, v němž září něco jako vnitřní slunce. Uvnitř husté citové materie vznikl uvolněný prostor. Za to, že tu tento prostor je, vděčí já jenom své vlastní činnosti.

Dnes se podceňuje význam duchovně-morálního vedení ve třetím sedmiletí a tím jemné „látkové změny v citové materii, ke které musí bezpodmínečně dojít, jestliže nemá být silám já zatarasena cesta. City musí být éterické tělo je v principu obdoba silového pole magnetu, které organizuje fyzické látky podle silokřivek. Toto pole tvořivých sil vytváří orgány a tvary těla, je nositelem růstu. V procesu početí se spojilo se zárodečnou buňkou, kterou dále organizuje. S tělem zůstává pak spojeno až do smrti.

Astrální tělo či tělo pocitového života souvisí se silami kosmu a je nositelem duševního života. Ve spánku se odděluje od těla fyzického a éterického.

V pátém sedmiletí, tedy mezi 28. a 35. rokem, usilují síly já o vybudování vlastní existence. Jejich působíště se posunulo. Nenalézá se již v okruhu duše pocitové, ale v oblasti rozumu. Nyní stojí před zvlášť těžkým úkolem, neboť rozum je jako pevnost, která je vystavěna z obrovských kvádrů a nikoho nechce pustit ven.

Nynější rozumová kultura se může výstižně charakterizovat takto: Já člověka nemá žádný vztah k životu. Je jakoby odříznuto od proudu proměn, od růstu a vznikání, od tepu doby. Jak se však může z tohoto vězení mrtvých pojmů osvobodit?

Osvobodí se ne tím, že zdi rozbije a rozdrtí, ale tím, že je zevnitř roztaví. Kvádry ze kterých je pevnost vystavěna, jsou totiž bloky ledu, které zmizí jen když je dostatek tepla.

Kdo je bez tepla, zůstává po celý život vězněm. Odkud ale teplo vžit? Přinášíme si ho s sebou. Já si ho vybojovalo za své nejvnitřnější vlastnictví a nyní mu přijde vhod. Ze zmrzlého ledu se stane elixír života, tekutina, kterou já právě potřebuje, aby přibližně ve 33. roce života přijalo opět nový impuls.

Co teď člověk poznává, je živé myšlení. Dopracoval se tím ke schopnosti obrovského zmnožení a obohacení možností životních prožitků. Myslí a cítí . Iivot organického světa. Má schopnost prožívat tento život v jeho průběhu i proměnách. Zjišťuje, že je to něco jako pole myšlenkových sil, které je v kontaktu se vším organickým, a podivuhodným způsobem přijímá a zaznamenává životní procesy a proměny bytí.

Rozumová činnost může být rozšířena až k těmto novým formám prožívání a přitom je překvapující, že abstraktní pojem, tento přízrak mrtvého myšlení, prožívá tím jakési znovuzrození. Co předtím bylo jen chladnou u.Mtkovou nebo logickou myšlenkou, je teď živé a oživenými myšlenkami se obnovuje člověk. V pátém období života chtějí síly já proměnit myšlenky tak, že je přiveden po určitou hranici.

Já by s tímto mohlo být spokojeno, jenže ono to všechno pokračuje. V následovním období se totiž připravuje zrození vyššího já. Toto si bere své síly z pole myšlenkových sil, z proměněné a silami prostoupené myšlenkové materie, která se nyní stává duchovním organismem. Nyní je možné nejen proměňovat mrtvé myšlenky v živé; člověk stojí ještě o stupeň výše. Může totiž užívat sílu, kterou v sobě musel nacházet stále znovu, k osvobození, vykoupení myšlenek a pojmů. Nyní mu již živé myšlení nečiní žádné těžkosti. Může myslet živě, což ale neznačí nic jiného, než že vědomě pronikl do oblasti života a nachází se v jejím středu.

Já se svázalo s činností éterického těla a musí nastolit vztah mezi vnějším životem a nově získanými zákony bytí. Tento nový život je jiný než ten, který člověk získal spolu s jistou rozhodností nově získanými schopnostmi, ale právě tímto rozporem se stává silnějším a jistějším v oblasti sil, které jsou mu teď nablízku.

Ke krizi může dojít přibližně okolo 38. roku, kdy se protiklad mezi vnitřním a vnějším tak zvětšuje, že se musíme ptát, zda vůbec existuje možnost přetvořit vlastními silami tento vnější svět, který je živými silami pociťován jako nesnesitelný.

Prožívání já má na tomto stupni bolestnější charakter než dřív, ale tato bolest je stejně nutná, jako všechno předtím, protože je to současně zkouška odvahy. Totiž teprve přiznání se k duchovně tvůrčímu principu bez výhrad utváří předpoklady ke zrození vyššího já. Teprve když má člověk odvahu žít přes všechny překážky v duchu, ukazují se obrysy vlastní duchovní postavy. Je to podobně, jako když člověk cítí hranice své tělesnosti teprve když se udeří.

Duchovní postava, nebo duchovní já je pak stálým průvodcem člověka. Je to neviditelný vůdce, který mu může otevřít svět duchů, nadmyslový svět. Ale svět duchů je svět sil nepředstavitelných rozměrů. Neukazuje se ihned ve své úplné podobě, pouze přes závoj. Tento závoj se jmenuje vnímání, pociťování. Člověk se musí vzdát využívání sil tohoto pociťování pro sebe sama, musí je dát vyššímu já, aby mohlo přenášet poznatky nadmyslového světa. Kdo to nedokáže, musí zůstat stát na tomto stupni. Má sice svého duchovního vůdce, ale ten mu nemůže nic zjevit.

Nyní je člověk opět do určitého stupně připraven i na tuto oběť, protože rozhodnutí k duchovnímu působení v předcházejícím období vedlo jeho duševní síly k oběti a k odříkání. U koho síly pociťování odpovídají jeho já, ten prožívá duchovní svět v obrazech. Kdo vyššímu já svěří životní sílu, prožívá ji v tónech; kdo mu obětuje svoji substanci, prožije i logos jako tvůrčí moc, prožije svět tvůrčích duchů, protože stojí mezi nimi jako jeden z nich.

Tím přijalo já svoji konečnou podobu. Vyvinulo se duchovního já k životnímu duchu a z životního ducha k duchovnímu člověku.

Cesta k této dokonalosti je ještě nesmírně daleká. Stojíme teprve na začátku tohoto vývoje, uvědomovat si jej však musíme již dnes. Musíme si položit otázku: Jak můžeme osvobodit myšlení? O řešení tohoto ústředního problému dnes usilujeme. Na jeho praktickém vyřešení závisí vše. Ten, kdo si neosvojí vztah k myšlení v jeho hlubším významu, ať již se jedná o otázky osobního nebo veřejného, nevidí budoucnost a nechápe potřebu přítomnosti. Den ode dne prožíváme, jak naše substance chřadne, ale nemíníc nic, abychom ji posílili.

Školy, nemocnice a blázince poskytují přesvědčivý důkaz o tom, že jsme v koncích a potřebujeme nová hlediska. Ale kde je vzít? Musí být čerpána z skutečnosti a z živého obsahu zkušeností. Pro mnohé je však prostě nemyslitelné, že tento může být jen duchovní. Nemohou se prostě přenést přes toto úskalí a trčí a ulpívají na povrchu. Ve vnějším dění hledají to uspokojení, které je možno nalézt jen ve vnitřní činnosti. Vnější a vnitřní dění stojí proti sobě a o nich pojednáme v příštích úvahách.